

AKÜ FEMÜBİD 18 (2018) 015502 (561-574)
DOI: 10.5578/fmbd.67336

AKU J. Sci.Eng.18 (2018) 015502 (561-574)

Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Dokusu Yönünden Değerlendirilmesi: Erzurum İli Örneği

Mustafa ÖZGERİŞ

Atatürk Üniversitesi, Tortum Meslek Yüksekokulu, Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı Tortum/Erzurum

e-posta: m.ozgeris@atauni.edu.tr

Geliş Tarihi:11.08.2017 ; Kabul Tarihi:10.08.2018

Özet

Anahtar kelimeler

Kent dokusu; donatı elemanı; kent kimliği; çevre; Erzurum.

Kentler, insanların ortak yaşama zorunlulukları sonucunda ortaya çıkmış olan, bünyesinde somut ve soyut unsurları barındıran, kendine özgü bir dinamizmi olan yaşam çevreleridir. Kentlerin bünyesinde barındırdığı somut unsurlar kent dokusu kavramını oluşturmaktadır. Donatı elemanları da kentlerin estetik görünüşlerine katkı sağlayan ve kullanıcıları için birçok fonksiyonel özellikler sunan kentsel unsurlar arasındadır. Donatı elemanları arasında çöp kutuları, oturma bankları, telefon kulübeleri, aydınlatma üniteleri, havuzlar, pergola ve kamelyalar, sınırlandırma elemanları (çitler) v.b. sayılabilir. Bu çalışma Erzurum ili kent merkezinde yürütülmüştür. Çalışmanın amacı Erzurum kent merkezinde kullanılan kentsel donatı elemanlarının kent dokusu ile uygunluğunu değerlendirmektir. Çalışmanın sonucunda Erzurum kent merkezinin tarihi kent dokusuna sahip olduğu fakat kullanılan donatı elemanlarının birçoğunun bu dokuya uygun olmadığı tespit edilerek planlama ve tasarım önerilerinde bulunulmuştur.

The Evaluatin In Terms Of Urban Texture of Urban Accessories: Sample of Erzurum

Abstract

Keywords

Urban texture; urban furniture; urban identity; environment; Erzurum.

Cities are living environments which has emerged as the result of having to live in common of people, contain concrete and abstract elements in its, having a peculiar dynamism. Urban Furniture is among urban elements which contribute to the aesthetic appearance of cities and more functional features suggestions for users. Urban furniture is countable among garbage cans, sitting benches, telephone clubs, lighting units, pools, pergola and camels, fences. This study carried out in the central city of Erzurum. Purpose of the study is that to evaluate conformity with urban texture of urban furniture used in the central city of Erzurum. At the end of the work, it is made planning and design suggestions to identify it has the historical city texture of the central city of Erzurum but a majority of thereinforcement elements used are not.

© Afyon Kocatepe Üniversitesi

1. Giriş

Kentler, tarih boyunca hemen her dönemde insanlar arasındaki ilişkileri, sosyal ve kültürel değişimleri içeren ve şekillendiren, demografik ve ekonomik açıdan farklılıklar gösteren fiziksel yaşam mekânları olmuştur (Kaypak, 2010). Aynı zamanda

Kuşkun ve Yılmaz (2003)'e göre kent çok amaçlı olarak sürekli gelişme eğilimi içerisindedir. Ayrıca kent, birçok fonksiyonu birden bünyesinde taşıyan, formu zaman ve mekân içinde değişik

faktörlerle birçok el tarafından oluşturulan bütüncül bir yapıdadır.

Geçmişten günümüze birçok faktörün etkisi altında şekillenen kentler zaman içerisinde kendilerine özgü bir görünüme bürünmüşlerdir. Günümüzde kentlerin kendilerine özgü sahip oldukları bu değerler bütününe kentsel kimlik denilmektedir.

Prohansky ve ark. (1983) kimlik kavramını tabiattaki herhangi bir canlıyı veya objeyi diğer canlı ve objelerden ayıran, öncelikle onun görsel, işitsel vb. duygularla algılanan kendine özgü olma durumu ile anlatmakta; teklik ve özgünlük anlamında kullanmaktadır (Topçu, 2011).

Yeryüzünde şehirlerin, her biri zaman içerisinde birer kimliğe sahip olmuş, bugün de oluşturduğu o kimliklerle anılmakta ve o kimlikle yaşamaktadırlar (Oğurlu, 2014). Lynch (1960) bir kentin kimliğinin; doğal ve yapay çevreden kaynaklanan kimlik elemanlarıyla, tarihi, kültürel değer ve düzeylerle, mimari, sosyal yapı, coğrafya, yerel gelenekler, yaşam biçimi, topografya, bitki örtü, iklim, jeopolitik konum, deniz ve karayolu bağlantısı, başka kültürlerle olan açıklığı veya kapalılığı, ekonomik yapı, barındırdığı canlı türleri, bir devlete başkentlik yapıp yapmadığı vb. birçok etkenlerle değiştiğini ve böylece kendine özgü özellikler kazandığını ifade etmiştir (Ocakçı 1993; Ocakçı 1994; Ocakçı ve Southworth 1995; Suher ve ark., 1996; Önem ve Kılınçaslan 2005; Kaypak, 2010; Topçu 2011).

Kent kimliğinin bir parçası olan yapısal elemanlar sosyal ve kültürel özellikler ile doğal faktörler sonucu şekillenmektedir. (Özer vd., 2010). Kentsel donatı elemanları da kentleri, kent dokusunu ve kent kimliğini oluşturan yapısal elemanlar arasındadır.

Donatı elemanları, insanın kent içindeki bireysel ve toplumsal yaşamını kolaylaştırmakta, bireyler arasında iletişimi sağlayıp, mekâna işlevsel ve estetik açıdan belirli bir anlam kazandırmaktadır. Ayrıca değişik özellikleriyle mekânı tanımlayan ve tamamlayan objelerdir (Bayrakçı, 1991; Kuşkun ve Yılmaz, 2003; Bulut vd., 2008). Bu nedenle sadece işlevsel amaçlarla değil, kent peyzajını canlandırıcı etkileri açısından da büyük önem taşımaktadırlar

(Bulut vd., 2008). Bayraktar vd., (2008)'e göre ise donatı elemanları kent içindeki sürekliliğin ve bütünlüğün birer aracıdır.

Donatı elemanlarını işlevlerine göre şu şekilde sınıflandırmak mümkündür (Kuşkun, 2002; Bulut vd., 2008).

- ✓ Zemin kaplamaları (beton, taş, asfalt vb.)
- ✓ Oturma birimleri (banklar, gurup oturma elemanları vb.)
- ✓ Aydınlatma elemanları (yol aydınlatıcıları, alan aydınlatıcıları vb.)
- ✓ İşaret ve bilgi levhaları (yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi panoları vb.)
- ✓ Sınırlandırıcılar (yaya bariyerleri, trafik bariyerleri, vb.)
- ✓ Su öğesi (süs havuzları, çeşmeler, kanallar, yangın musluğu, vb.)
- ✓ Üst örtü öğeleri (duraklar, gölgelikler, pergolalar, vb.)
- ✓ Satış birimleri (kiosklar, büfeler, vb.)
- ✓ Sanatsal objeler (heykeller)
- ✓ Diğer öğeler (bayrak direkleri, çöp kutuları, posta kutuları, tuvaletler, çiçeklikler, bilet otomatları, bisiklet park yerleri, saatler, bitkisel öğeler, vb.)

Bayrakçı(1991)'e göre donatı elemanları, kullanıcıların sosyal, kültürel davranış özellikleri, nesneden beklentileri, görsel, estetik değer yargıları ile çevre düzeni içindeki işlevsel, anlamsal gereklilikleri gibi faktörler altında oluşur ve gelişirler. Kent kimliğine dayanan, onun ayırıcı öğelerinden biri olan ve destekleyen bir sistemin parçası olarak, donatı elemanlarının hem teknik, hem de görsel açıdan kent içinde süreklilik göstermesi zorunludur (Güremen, 2011). Kent dokusunda donatı elemanlarının hatalı seçimi ve kullanımı kargaşaya neden olmakta ve görsel kirlilik yaratmaktadır. Bu nedenle donatı elemanlarının seçimi ve kullanımında kent kalitesinin yükseltilmesi ve modern kent görünümünü yaratılması hedeflenmelidir (Şişman ve Yetim, 2004; Özer vd., 2010). Bu hedeflere ulaşma noktasında genel olarak donatı elemanlarında bulunması gereken özellikleri Şişman ve Yetim (2004), Başal vd., (1993) ve (1997); Güney vd.

(1996)'dan değiştirerek şu şekilde sıralamak mümkündür:

- ✓ Ergonomi ve çeşitli fiziksel özellikleri açısından belli standartlara uygun olmalı,
- ✓ Tasarımlarında fonksiyonel ve estetik özellikler dikkate alınmalı, aynı zamanda olabildiğince özgün tasarımlar olmalı,
- ✓ Taşınabilirlik, monte edilebilirlik ve yedek parçaların bulunabilmesi açısından uygun olmalı,
- ✓ Bakımı kolay olmalı,
- ✓ Çabuk bulunabilmeli, sağlam olmalı ve
- ✓ Vandalizme dayanıklı olmalıdır.

Bu çalışma, peyzaj düzenlemelerinin süsü niteliğindeki donatı elemanlarının Erzurum ili geleneksel kent dokusu ile olan uyumluluğunu değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaca dönük olarak Erzurum ili kent dokusu, kent dokusunu oluşturan geleneksel yapı tipi ve malzemeleri belirlenmiştir. Daha sonra ise kent merkezinde kullanılan donatı elemanlarının kent dokusu ile olan malzeme cinsi, rengi ve dokusu yönünden uyumu; geniş bir perspektiften bakıldığında çevresi ile oluşturduğu bütünlük ve iklimsel, insan etkisi gibi etkilere bağlı olarak teknik yönden uygunluğu değerlendirilmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

Çalışmanın materyalini Erzurum ili kent merkezi (Yakutiye ilçesi) Havuzbaşı Kent Meydanı-Tebrizkapı bölgesini oluşturan ana aks üzerindeki kentsel doku ve kullanılan donatı elemanları oluşturmaktadır (**Şekil 1.**). Erzurum ilinin kent merkezini oluşturan Yakutiye ilçesi tarih boyunca birçok devletin hakimiyetinde kalmış ve bu devletlerin bıraktığı somut ve soyut izler ile kendine has bir kent dokusu ve kimlik özelliği kazanmıştır. Erzurum'un en eski yerleşim bölgelerinden biri olan Yakutiye ilçesi Erzurum ili kent dokusunu yansıtan ve aynı zamanda imgesel yapılarını da barındıran bir konumdadır.

Şekil 1. Erzurum ili genel görünümü ve çalışma sahası

Dolayısıyla çalışmanın ana materyalini Erzurum ili kent merkezindeki kent dokusunu oluşturan ve kent kimliğine katkıda bulunan imgesel yapılar ve kent merkezinde kullanılan kentsel donatı elemanları oluşturmaktadır.

2.2. Yöntem

Çalışmada genel yöntem olarak etüt, veri toplama, analiz ve senteze dayalı peyzaj araştırma yöntemleri kullanılmıştır (Kaya 1993, Yılmaz 1994, Eymirli 1994, Kuşkun ve Yılmaz 2003, Bulut vd. 2008).

Çalışmanın etüt safhasında Erzurum ili kent dokusu, imgesel yapılar ve donatı elemanlarına dönük olarak yerinde incelemelerde bulunulmuş, bu konuda daha önce gerek Erzurum ili için gerekse de diğer yerlerde yapılan çalışmalar incelenmiştir. Daha sonra kent dokusunu oluşturan ve kente kimlik kazandıran yapılar ile kent merkezinde kullanılan donatı elemanları fotoğraflanarak, buldukları yerler kent haritası üzerinde işaretlenmiştir. Çalışmanın analiz bölümünde kente kimlik kazandıran yapılar gerek malzeme gerekse de tasarım yönünden analiz edilerek kent dokusuna yönelik bulgular elde edilmiştir. Öte yandan donatı elemanları tasarım ilkeleridaha önce yapılan çalışmalardan da yararlanılarak belirlenmiş ve kentsel donatı-kent dokusu uygunluğunun belirlenmesi için donatı elemanları kullanılan malzeme cinsi, renk ve doku yönünden, kent dokusu ile olan uyumu, geniş bir perspektiften bakıldığında çevresi ile oluşturduğu bütünlük ve iklim, insan etkilerine karşı dayanım yönünden teknik uygunluğu değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sentez bölümünde ise araştırmadan elde edilen bulgular yorumlanarak, planlama ve tasarım önerilerinde bulunulmuştur.

3. Araştırma Bulguları ve Tartışma

3.1. Donatı Elemanları Tasarım İlkeleri

Peyzaj projelerinin tasarımında olduğu gibi peyzaj konstrüksiyon elemanlarının tasarımında da estetik ve fonksiyonellik ön planda olmalıdır. Kentlerin vazgeçilmez unsurlarından olan donatı elemanları imal edildikleri malzemenin cinsi, yapısı, dokusu, rengi ve çizgisel özellikleri gibi unsurlarıyla estetiklik kavramını ortaya koyarlar. Fakat her estetik olan tasarım mekânsal anlamda kullanıma uygun olmayabilir. Çünkü tasarımda göz önünde bulundurulması gereken ilk unsur mekânın niteliği olmalıdır. Kentsel donatı elemanları ile donatılacak olan bir mekân tarihi bir niteliğe ya da modern bir kent mimarisine sahip olabilir. Bu durumda tarihi mekânlarda tarihi doku ile uygun, modern mekânlarda ise modern mimariyi yansıtan, modern malzemelerle imaledilmelidir. Kısacası donatı elemanları mekân niteliği ile renk, doku, yapı malzemesi ve çizgisel özellikleriyle uyumlu olmalıdır. Kamusal mekânlardaki donatı elemanları, kentsel yaşamı daha zevkli ve anlamlı kılmaya, kentsel konfor ve kentsel estetik yaratmaya olanak verirler. Bunu sağlamak için donatı elemanlarının tasarım ve yerleştirilmesinde aranan en önemli özellik uyum olmalıdır. Seyrek (1992)'ye göre donatı elemanları, bu estetik formları ve sağladıkları etkileri ile kent imajına ve kimliğine katkılar sağlarlar (Güremen, 2011).

Donatı elemanları yine kullanıldıkları mekândaki, diğer mimari unsurlar ve diğer donatı elemanlarıyla bütünlük oluşturmalıdır. Manzara bakış noktasından bakan bir gözlemci için herbir yapı grubu bir bütünün parçaları gibi olmalı ve bu gruplar bir araya geldiğinde bir bütünü oluşturmalıdır.

Bütün bunların yanında donatı elemanlarının tasarımında teknik ilkelere bağlı kalınmalıdır. Bilindiği üzere iklim peyzaj tasarımı üzerinde doğrudan etkili olan bir faktördür ve gerek yapısal gerekse de bitkisel tasarımda iklim koşulları

belirleyici bazen de sınırlayıcı bir rol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kent kimliğine anlam kazandıran bu objelerin, hatalı seçimi ve kullanımı kargaşaya neden olmakta ve görsel kirlilik yaratmaktadır. Bu nedenle bu objelerin seçimi ve kullanımlarında kent kalitesinin yükseltilmesi ve modern kent görünümü yaratılması hedeflenmelidir. Özenli tasarım ve araçların yanında, insanlara öncelik tanıyan kararların hayata geçirilmesi, bizim kentlerimizde de çağdaş kentlerde var olan kaliteli çevrenin oluşmasını sağlarlar. (Güremen, 2011)

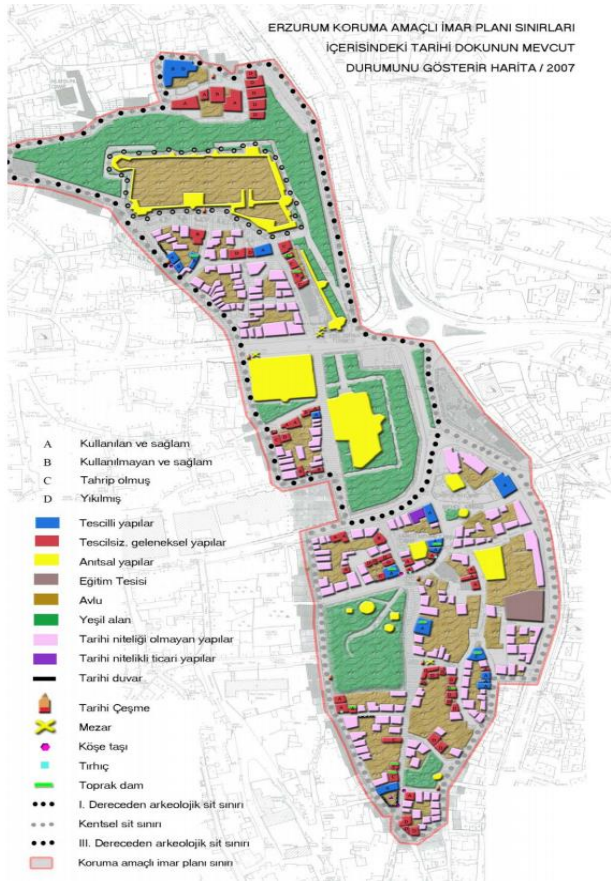
3.2. Erzurum İli Kent Dokusu Özellikleri

Erzurum kenti tarih boyunca birçok medeniyet ve devlete ev sahipliği yapmıştır. Kronolojik olarak bakıldığında zaman Erzurum'un M.Ö. 11. yy.'da Azzi-Hayaşa dönemi ile başlayan medeniyetlere ev sahipliği yapma dönemi Urartular, Medler, Persler, İskender, Selokit Krallığı, Partlar, Roma, Bizans, Sasani, Emeviler, Abbasiler, Gürcüler, Selçuklular, Saltuklular, Anadolu Selçukluları, Moğollar, Karakoyunlular, Timur, Akkoyunlular, Safevi ve Osmanlılar ile devam etmiştir. Son olarak ise Osmanlı Devleti'nin dağılmasıyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisindeki yerini almıştır.

Tarih boyunca birçok medeniyet ve devlete ev sahipliği yapan Erzurum, iç kale ve dış kale olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İç kaleyi de içine alan dış kale bölümü şehrin etrafını surlarla çeviren bölümdür ve bu surların 7 kapısı olduğu rivayet edilir. Günümüzde dış kale surları kaybolmuştur fakat 7 farklı bölgeye açılan kapı isimleri bu gün 7 farklı semtte varlığını sürdürmektedir. Dış kalenin içerisindeki iç kale ise günümüzde Erzurum Kalesi olarak varlığını sürdürmektedir.

Günümüzde Erzurum kent merkezi, kentsel gelişmelere rağmen büyük oranda eski dış kale ile iç kale arasındaki bölümden oluşmaktadır ve çeşitli koruma statüleri ile korunmaktadır (**Şekil 2.**).

Kentin tarihi dokusu kentsel sit olarak ilan edilmiş, bu alan içerisindeki tarihi yapıların yoğun olduğu kısım ayrıca 3. Derece Arkeolojik Sit olarak, Kale ve çevresi ise 1. Derece Arkeolojik Sit olarak koruma altına alınmıştır (Atabeyoğlu vd., 2009).

Şekil 2. Koruma amaçlı imar planı sınırları ve kullanım durumu (Atabeyoğlu vd., 2009).

Erzurum ili tarihi kent dokusu, yapı malzemesi bakımından incelendiğinde taş ve ahşap kullanılarak inşa edilen yapılar görülmektedir. Tek yada iki katlı evler, çeşmeler, kesme taş kaplı yollar ve çeşitli eski devletlere ait taş üzerine işlemeli motifler kentin ana tarihi dokusunu oluşturmaktadır.

3.3. Erzurum Kent Merkezindeki Donatı Elemanlarının Kullanımı ve Kentsel Donatı-Kent Dokusu Uygunluğu

3.3.1. Döşeme Malzemeleri

Kent merkezinde zemin kaplaması olarak genellikle andezit ve bazalt kullanılmıştır (Şekil 3.). Geleneksel yerleşimlerin olduğu bölgelerde ise geçmişte kullanılan granit ve bazalt kesme taşlar varlığını korumaktadır. Kent merkezinde yer alan ara yollar boyunca uzanan kaldırımlarda ise karo kaplama malzemeleri kullanılmıştır. Döşeme malzemelerinin doku, renk ve malzeme cinsi yönünden çevre ile uyumlu ve bütünlük gösterdiği, teknik yönden de kentin çevresel şartlarına uygun olduğu

değerlendirilmiştir. Bununla beraber karo malzemesinin estetik ve teknik yönden kullanımının doğru olmadığı değerlendirilmiştir.

Şekil 3. Kent merkezinde kullanılan döşeme malzemeleri

3.3.2. Oturma Birimleri

Kentte oturma birimleri Havuzbaşı bölgesi, Cumhuriyet Caddesi Fil Geçi Köprüsü cep parkları ve Yakutiye Kent Meydanı'nda kullanılmıştır(Şekil 4.). Kullanılan oturma birimlerinin beton-ahşap ve demir-ahşap kombinasyonundan oluştuğu belirlenmiştir. Ahşap malzemesini kentin tarihi konut dokusu ve mimarisiyle uyumlu olduğu değerlendirilmiştir. Beton-ahşap kombinasyonlu oturma banklarının ise beton dokusunun geleneksel yapı malzemeleriyle uyum sağlamadığı, bununla beraber uygun doku ve renk verildiğinde kullanılabilirliği sonucuna varılmıştır.

Şekil 4. Çalışma alanında tespit edilen farklı oturma birimi tipleri

3.3.3. Aydınlatma elemanları

Kentte kullanılan aydınlatma elemanları birbirinden oldukça farklı tasarım özelliklerine sahiptir. Belli bir alan içerisinde bile farklı malzemelerden imal edilmiş, yada farklı çizgilere ve renklere sahip aydınlatma elemanlarının varlığı gözlenmiştir(Şekil 5.). Kentin geleneksel doku ve yapı malzemeleriyle bir bütün olarak düşünüldüğünde aydınlatma elemanlarının çevresiyle ve kendi içerisinde bir bütünlük arz etmediği ve uyum sağlamadığı görülmektedir. Bununla beraber Yakutiye Kent Meydanı'nda kullanılan aydınlatma elemanlarının geleneksel çizgilere sahip tasarım özelliklerine sahip olduğu ve çevresiyle uyum gösterdiği değerlendirilmiştir.

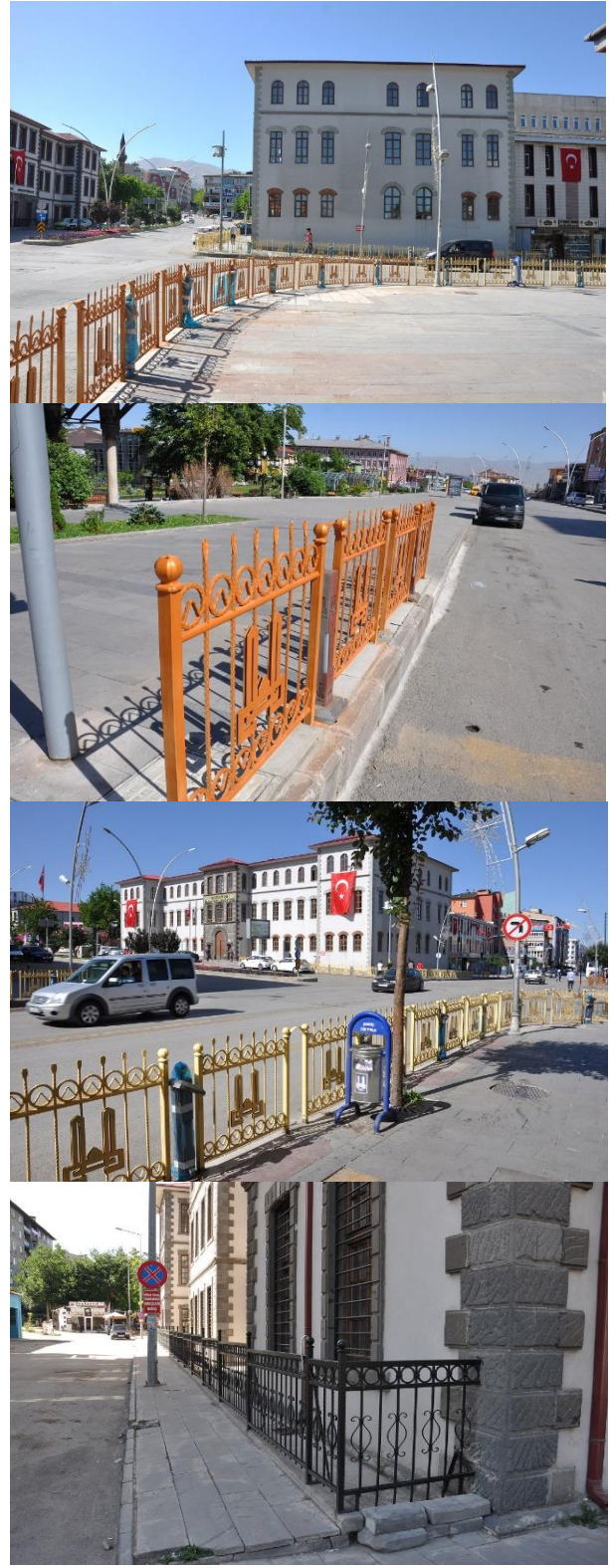

Şekil 5. Çalışma alanında tespit edilen farklı tipteki aydınlatma elemanları

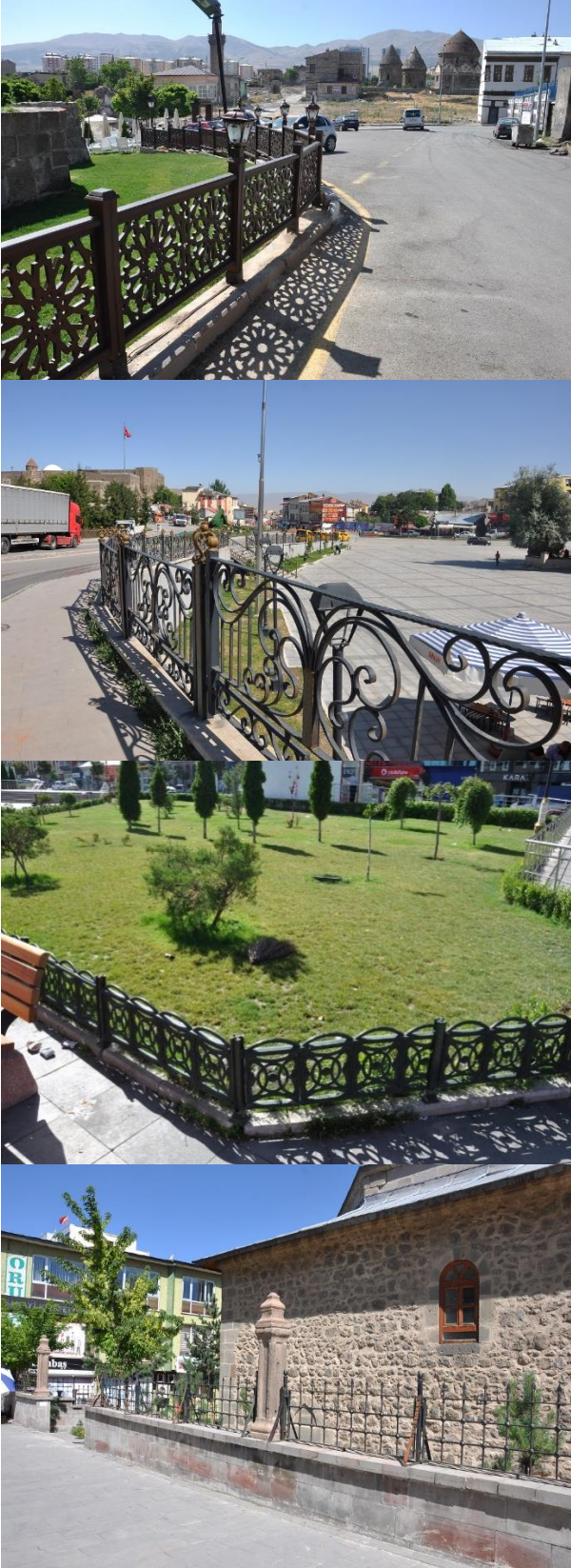
3.3.4. Sınırlandırma elemanları

Erzurum kent merkezinde kullanılan sınırlandırma elemanlarının ferforje, işlenmiş andezit taşı, ahşap ve alüminyumdan imal edildiği tespit edilmiştir (Şekil 6.). Kentin geleneksel dokusu ve yapı malzemeleri düşünüldüğünde kullanılan ilk üç malzeme, teknik açıdan uygun görünmektedir. Fakat kent içerisinde bu malzemelerin kullanımında belirli bir düzen olmadığı, özellikle bazı bölgelerde renk seçimlerinin çevresiyle uyum oluşturmayan ve bütünlük arz etmeyen bir niteliğe sahip olduğu değerlendirilmiştir.

Yakutiye Kent Meydanı'nda kullanılan alüminyum küpeştelerin ise kent için uygun olmadığı değerlendirilmiştir. Modern bir yapı malzemesi olan bu malzemenin tarihi yapılara sahip olan meydanda kullanılmasının, çevresiyle doku ve malzeme cinsi bakımından uyum sağlamadığı tespit edilmiştir. Bununla beraber kullanımların en yoğun olduğu noktalardan biri olan bu meydanda yumuşak ve dayanıksız olan bu malzemenin tercih edilmesinin teknik açıdan da uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

Şekil 6. Kent merkezinde kullanılan sınırlandırma elemanları

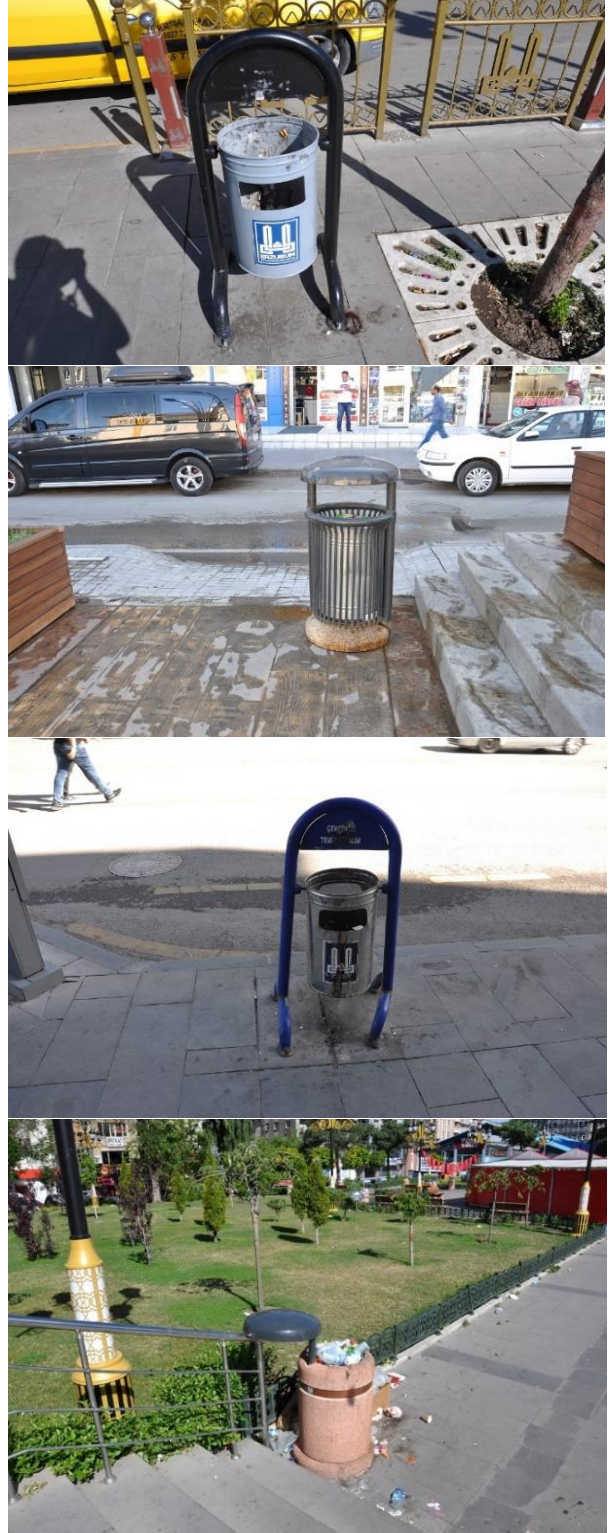

Şekil 6. Kent merkezinde kullanılan sınırlandırma elemanları (devam)

3.3.5. Çöp kutuları

Kentte kullanılan çöp kutularının ferforje, krom ve betondan imal edilmiş farklı tasarım özelliklerine

sahip olduğu gözlenmiştir (Şekil 7.).Krom ve beton malzemesinin kentin dokusuyla renk ve malzeme cinsi yönünden uyumlu olmadığı saptanmıştır. Özellikle çöp kutularının iskelet (taşıyıcı) aksamının birbirinden farklı renklere boyanmış olmasının, kendi içerisinde ve çevresiyle oluşturması gereken bütünlüğü bozduğu değerlendirilmiştir.

Şekil 7. Çalışma alanında kullanılan çöp kutuları

3.3.6. İşaret levhaları

İşaret levhası olarak metal direkler üzerine sac malzemesinin monte edilmesiyle imal edilen malzemenin kullanıldığı belirlenmiştir (**Şekil 8.**). Yakutiye Kent Meydanı'nda çim alan üzerinde konumlandırılan ferforje uyarı levhasının ise geleneksel doku ile uyumlu olduğu değerlendirilmiştir.

Şekil 8. Kent içi işaret levhaları

3.3.7. Sanatsal Objeler

Kentte heykel olarak Havuzbaşı Kent Meydanı ve Tebrizkapı mevkiinde plastik obje ve heykellerin kullanıldığı görülmüştür (**Şekil 9.**). Objelerin imalinde malzeme ve renk bakımından belirli bir standardın oluşturulmadığı değerlendirilmiştir.

Şekil 9. Çalışma alanında kullanılan sanatsal objeler

3.3.8. Satış birimleri

Kentte kullanılan satış birimleri metal-PVC kombinasyonundan oluşmaktadır (**Şekil 10.**). Cumhuriyet Caddesi'nde kullanılan satış birimleri otantik bir görünüme sahipken kentin diğer bölümlerinde kullanılan satış birimleri daha modern bir görünüme sahiptir.

Şekil 10. Çalışma alanında kullanılan satış birimi

3.3.9. Su öğeleri

Erzurum kentinde geleneksel şehirleşme anlayışı içinde su öğesi olarak doğal taş malzemesinden imal edilmiş olan çeşmelerin ön plana çıktığı gözlemlenmiştir (**Şekil 11.**). Günümüz şehirleşme

anlayışı içerisinde ise havuz, çeşme ve şadırvanlar göze çarpmaktadır. Yakutiye Kent Meydanı bölgesinde belediye tarafından inşa edilen mermer çeşme geleneksel Türk mimarisi ve tarihi kent dokularıyla uyumlu bir görünüm sergilemektedir. Fakat Erzurum kentinin geleneksel mimari anlayışıyla birlikte düşünüldüğünde gerek mimari anlayış, gerekse de malzeme cinsi bakımından uyumlu olmadığı görülmektedir. Ayrıca çevresi ile birlikte bakıldığında bütünlük oluşturmadığı da görülmektedir. Bununla beraber otantik havası ve kendine özgü rengi bulunduğu noktada vurgu oluşturmaktadır. Yine Yakutiye Kent Meydanı, Lalapaşa Cami önündeki ahşap-taş kombinasyonlu şadırvan geleneksel kırılmalı örgülü tavanı, malzeme doku, cins ve rengiyle çevresindeki tarihi dokuya uyum sağlamak ve bütünlük göstermektedir. Yakutiye Medresesi arkasında konumlandırılan fiskiyeli havuz ise dış kaplama malzemesi bakımında çevreye uyumlu olmakla birlikte fiskiyelerinin malzeme ve rengi bakımından uyum göstermemektedir.

Cumhuriyet Caddesi'nde bulunan havuzlar ise daha modern bir anlayışa sahiptir ve yapı malzemesi bakımından kent dokusuyla uyumlu olmakla birlikte modern tasarım anlayışı bakımından bütünlük oluşturmamaktadır. Buna rağmen kentin odak noktasında bulunduğu modern mimari anlayışının çevresel bütünlüğü bozmadığı değerlendirilmiştir.

Şekil 11. Çalışma alanında tespit edilen su öğeleri

3.3.10. Otobüs durakları

Otobüs durakları kent merkezinde alüminyum-PVC konstrüksiyonlu olarak kullanılmıştır (**Şekil 12.**). Bu görünümüyle kentin dokusuyla uyum sağlamamaktadır. Yakutiye Medresesi önünde 2017 yılı içerisinde konumlandırılan modern malzemeden üretilmiş fakat geleneksel motiflere sahip otobüs durağı ise renk bakımından çevre ile uyumlu ve bir bütünlük arzeder niteliktedir.

Şekil 12. Çalışma alanında tespit edilen otobüs durağı tipleri

4. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma Erzurum kent merkezi Havuzbaşı Kent meydanı-Tebrizkapı arasında bulunan ana hat üzerindeki kentsel donatı elemanları üzerinde yürütülmüştür. Çalışmanın amacı kent merkezinde kullanılan donatı elemanlarının kentsel doku ile uygunluğunun değerlendirilmesidir. Çalışma kapsamında öncelikle, çalışma sahasının kentsel dokusu belirlenmiştir. Daha sonra çalışma sahasındaki donatı elemanlarının kentsel doku yönünden uygunluğu değerlendirilmiştir.

Çalışma sonucunda Erzurum kent merkezinin büyük oranda tarihi kent dokusuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Erzurum Kalesi ve çevresinin I. Derecede arkeolojik sit alanı olması ve tarihi yapıların yoğun olduğu noktaların ise III. Derecede arkeolojik sit alanı olması bu tespiti destekler niteliktedir.

Kentte Tebrizkapı bölgesinden Cumhuriyet Caddesigüzergahını kullanarak,Havuzbaşı'na doğru gelindiğinde ise modern kent dokusunun etkisi artmakla birlikte, tarihi konut dokusuna uygun bir mimari üslupla inşa edilen birkaç binanın varlığı, bu alanda dahi tarihi kent dokusunun hissedilmesini sağlamaktadır.

Kentin coğrafik, sosyo-ekonomik, kültürel ve iklimik yapısına bağlı olarak zaman içerisinde oluşan kent dokusu aynı zamanda kente korunması ve sürdürülmesi gereken bir kimlik özelliği kazandırmıştır. Kentin dokusunu oluşturan yapılar genellikle taş ve ahşap malzemenin bazen tek başına bazen ise birlikte kullanılmasıyla inşa edilmiştir. Evler genellikle dam sistemine sahip, çıkma duvarlardan oluşan ve bahçeleri yüksek taş duvarlarla çevrili avlulardan oluşmaktadır. Yapılara ait giriş kapılarında ise ahşap, sac, ve bakır kullanıldığı görülmektedir. Bu durum kent dokusunun taş, ahşap ve metal malzemelerinin tekstürü ve rengine sahip olmasını sağlamıştır. Bu nedenle çalışmada kentte kullanılan donatı elemanlarının malzeme cinsi, rengi ve dokusu yönünden geleneksel kent dokusu ile olan uyumu, çevresindeki yapılar ve diğer öğelerle oluşturduğu bütünlüğü ve kullanılan malzemenin iklim,

antropojen etkiler gibi faktörlere bağlı olarak teknik yönden uygunluğu değerlendirilmiştir.

Çalışma ile kent merkezinde kullanılan donatı elemanlarının büyük oranda doğru malzemeler seçilerek imal edildiği ancak renk tercihleri yönünden çevresi ile uyumlu olmadığı ve bütünlük arz etmediği sonucuna varılmıştır.

Kentte kullanılacak donatı elemanlarının geleneksel kent dokusu ile uygunluğunun sağlanması amacıyla; şu öneri getirilmiştir:

5. Kaynaklar

Atabeyoğlu, Ö., Turgut, H., Yeşil, P., Yılmaz, H., 2009. Tarihi bir kentin değişimi: Erzurum kenti. *İTÜ Dergisi/a*, 8(1), 41-53.

Başal, M., Memlük, Y., Yılmaz, O., 1993. Peyzaj Konstrüksiyonu. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.

Başal, M., Memlük, Y., Yılmaz, O., 1997. Peyzaj Konstrüksiyonu. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara.

Bayrakçı, O. 1991. Kent Mobilyaları Tasarımında Kimlik Sorunu ve Kent Kimliği İçindeki Yeri. Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu. Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul, s.75-77.

Bayraktar, N., Tekel, A., Ercoşkun, Ö.Y., 2008. Ankara Atatürk Bulvarı Üzerinde Yer Alan Kentsel Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması, Değerlendirilmesi ve Kent Kimliği İlişkisi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 23(1), 105-118.

Bulut, Y., Ö. Atabeyoğlu ve P. Yeşil, 2008. Erzurum Kent Merkezi Donatı Elemanlarının Ergonomik Özelliklerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 14(2), 131-138.

Eymirli, S., 1994. Erzurum Kenti Açık ve Yeşil Alanlarının Saptanması ve Kentiçi Açık-Yeşil Alan İlkeleri Yönünden

- ✓ Kentte kullanılacak donatı elemanlarının çevresi ile malzeme cinsi, rengi, oluşturduğu bütünlüğü ve iklim şartlarına uygunluğunun sağlanması için donatı elemanlarının imal edileceği malzemenin seçiminde geleneksel kent dokusu göz önünde bulundurularak, donatı elemanının türüne göre taş, ahşap, demir ve bakır gibi materyaller kullanılmalıdır.

Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Güney, A., Erdem, Ü., Zafer, B., Hepcan, Ş., 1996. Peyzaj Konstrüksiyonu (Donatı Elemanları). Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İzmir.

Güremen, L., 2011. Kent Kimliği ve Estetiği Yönüyle Kentsel Donatı Elemanlarının Amasya Kenti Özelinde Araştırılması. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(2), 254-291.

Kaya, A., 1993. Yenişehir 3 No'lu Gecekondu Önleme Bölgesi ve Toplu Konut Alanının Açık-Yeşil Alanlarının İrdelenmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Kaypak, Ş., 2010. Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 373-393.

Lynch, K. 1960. "The Image of the City", The M.I.T Press, Cambridge.

Ocakçı, M. 1993. Şehir Kimliği ve Çevre İlişkileri. İTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Ders Notları, İstanbul.

Ocakçı, M. 1994. Kimlik Elemanlarının Şehirselleştirme Tasarımına Yönlendirici Etkisi. 5. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu-Kentsel Tasarım Ekolojik Yaklaşım, M.S.Ü., İstanbul.

- Ocakçı, M.,Southworth, M., 1995. Elements of Urban Identity: The Case of the Beykoz District of Istanbul, IURD, WorkingPaper 650, University of California, Berkeley.
- Oğurlu, İ., 2014. Çevre- Kent İmajı - Kent Kimliği- Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 13(26), 275-293.
- Önem, B.,Kılınçaslan, İ., 2005. Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik. *İTÜ Dergisi/ Mimarlık, Planlama ve Tasarım*, 4(1), 115-125.
- Özer, S.,Aklıbaşında, M., Zengin, M., 2010. Erzurum Kenti Örneğinde Kullanılan Kuşatma Elemanlarının Kent İmajı Üzerindeki Etkileri. *Tekirdağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 7(2), 123-130.
- Kuşkun, P., 2002. Erzurum Kent Bütününde Donatı Elemanlarının Kullanımı Üzerine Bir Araştırma.Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kuşkun P., Yılmaz H., 2003. Erzurum Kenti Bütününde Donatı Elemanlarının Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34(4), 345-351.
- Prohansky, H.B.,Abbe, K.F., Kaminof, R. 1983. Place Identity, Physical World Socialization of the Self, *Journal of EnvironmentalPsychology*.
- Seyrek H., 1992. Bir Kent Mobilyasını Biçimlendiren Faktörler. *Tasarım Dergisi*, 2(27), 120-123.
- Suher, H., Ocakçı, M., Karabay, H. 1996. İstanbul Metropolitan Kent Planlama Sürecinde Kent Kimliği ve Kent İmgesi. Habitata Doğru İstanbul 2020 Sempozyumu-Bildiriler, İTÜ, İstanbul.
- Şişman, E.E. ve Yetim, L., 2004. Tekirdağ Kentinde Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi. *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 5(1), 43-51.
- Topçu, K. 2011. Kent kimliği üzerine bir araştırma: Konya örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi (Journal of Human Sciences)* 8(2), 1048-1072. Erişim Adresi:<http://j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/2000/822>
- Yılmaz, H., 1994. Kentsel Peyzaj Planlaması Yönünden Salihli Kentinin Yapısal Analizi. Doktora Tezi (Yayınlanmamış), Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.